PRIVATE FORESTRY IN AGRICULTURAL ENTERPRISES

By:
ANDRÁSEVITS, ZOLTÁN – SCHIBERNA, ENDRE

The targets for forest plantation in the new National Forests Strategy depend fundamentally on the decisions of private landowners, because new forests can only be planted on private land presently classed for agricultural cultivation. Our investigations has shown that relatively many farmers in Western Dunántúl (Trans-Danubia) who already posses forests would be prepared to plant new forests on poor arable and grazing land in addition to plant cultivation and animal husbandry. Their final decision for going ahead depends on the extent of support. Farmers expect to receive in addition to the normative support for costs of plantation the usual European Union support, which compensates for the income from forested land lost for decades. As plantations of indigenous species are far more sensitive to damages by wild animals, their occurrence in the targeted proportion can only be increased if the large costs of damage control are carried on being listed for differential target support. A carefully considered construction of support system plays an increasingly important role; it is almost the last resort in these days for achieving the targets of Forestry Strategy.

The forestation of poor arable and grazing land inevitably brings forward the problems of coupling agriculture and forestry activities within one enterprise. According to our studies due to changes in the technology of forest plantation and cultivation and the use special machinery, the balancing effects of seasonal work in plant cultivation and forestry hardly apply in these days. Further studies would be required to explore the scope for better utilization of human resources and enhancement of income in modern nature friendly forestry (for example, special forestry practices, leasing, village tourism, etc.).

MAGÁNERDŐ-GAZDÁLKODÁS AZ AGRÁR VÁLLALKOZÁSOKBAN

ANDRÁSEVITS ZOLTÁN – SCHIBERNA ENDRE

ÖSSZEFOGLALÁS

Az új Nemzeti Erdőstratégiában megfogalmazott erdőtelepítési előirányzatok sikere alapvetően a földtulajdonosok döntéseitől függ, mivel új erdők gyakorlatilag csak a jelenlegi mezőgazdasági művelési ágba sorolt magántulajdonban lévő földterületeken telepíthetők. Vizsgálatunk alapján megállapítható, hogy Nyugat-Dunántúlon azoknak a gazdáknak a körében, akik – a növénytermesztés és az állattenyésztés mellett – már ma is rendelkeznek erdőterületekkel, viszonylag sokan lennének hajlandóak újabb erdőket telepíteni gyenge minőségű szántó- és gyepterületeiken. Végső elhatározásukat azonban a támogatások alakulásától teszik függővé. Azt várják, hogy a telepítés költségeinek normatív támogatásán felül részesüljenek abból az Európai Unióban szokásos támogatásból is, amely az erdővel betelepített területek több évtizedig elmaradó jövedelmét pótolja. Mivel az őshonos fafajok telepítései a vadkárokkal szemben jóval érzékenyebbek, arányuk a programban előirányzott mértékig csak akkor lesz növelhető, ha a kárelhárítás nagy költségei továbbra is megkülönböztetett támogatási célként szerepelnek. A támogatási rendszer körültekintő alakítása tehát egyre fontosabb, ma már szinte egyedüli eszköze az Erdőstratégia céljai megvalósításának.

A gyenge minőségű szántó- és gyepterületek erdősítése szükségszerűen felveti a mező- és erdőgazdálkodás egy vállalaton belüli társításának kérdéseit. Felmérésünk eredményei azt mutatják, hogy az erdők telepítési és művelési technológiájának megváltozása, speciális eszközszükséglete következtében napjainkban már alig érvényesül az erdőgazdálkodásnak a növénytermelés idényszerű munkaerő-felhasználását kiegyenlítő hatása. További vizsgálatok lennének szükségesek azonban ahhoz, hogy a modern, természetközeli erdőgazdálkodásban (például a szálalásos erdőművelésben) milyen lehetőségek rejlenek a mezőgazdasági vállalatok erőforrásainak jobb kihasználására, bevételi forrásainak bővítésére (erdei haszonvételek, falusi turizmus stb.).

BEVEZETÉS

Az erdőgazdálkodás és a mezőgazdasági termelés egy gazdaságon belüli alkalmazásának régmúltra visszatekintő hagyományai vannak Magyarországon. A két ágazat egyesítésének előnyei már a kezdetektől foglalkoztatták az agrárközgazdászokat. *Hensh* (6) szerint azon túl, hogy az erdő gazdasági jelentőségéről beszélünk, ahhoz, hogy a jövedelmezőséget javíthassuk, figyelembe kell venni az erdő társadalmi és természetes hasznát is. *Reichenbach* (14) véleménye az volt, hogy az erdőgazdálkodás stabilabb és biztosabb jövedelmet teremt amellett, hogy csökkenti a mezőgazdasági munkaerő felhasználásának szezonalitását, illetve kompenzálja a rossz mezőgazdasági év hozamának kiesését. Minél roszszabb és kedvezőtlenebb termőhelyi viszonyok között történik a gazdálkodás, a gazdák annál jobban ragaszkodnak az erdőhöz. A legrosszabb helyeken szinte elválaszthatatlan egymástól a kettő. Az erdő és a hozzá kapcsolódó vadgazdaság,

fafeldolgozás a régi nagygazdaságok fontos része volt, nem kevéssé presztízs szempontok miatt is. Az erdő jelentősége a kisebb paraszti gazdaságokban nem volt olyan nagy, a még rosszabb termőképességű földekhez való erős anyagi és érzelmi kötődésük miatt. *Juhos* (7) és *Sólymos* (15) számításai szerint 3,3% volt az erdő aránya a nyugat magyarországi kisgazdaságokban, részesedésük a teljes termelésből pedig 2,9%. Ez az érték 1-10% között mozgott az Alföldön és 5,4%, illetve 2,8% között az Északi Középhegységben. Bár az első világháborút követően az ország erdőállományának jelentős részét elvesztette, az azt követő években kibontakozó széles körű erdőprogramnak köszönhetően, a ’90-es évek elejére, több mint 600 000 ha erdő telepítésével sikerült az erdősültséget 18,2%-ra emelni. (15)

Világviszonylatban a mintegy 3,5 millió hektár erdő a Föld területének 27%-át foglalja el. *Az európai kontinens* 215 millió hektár erdejével (30%-os erdősültség) nem tartozik az erdőben leggazdagabb földrészek közé. (5) *Az EU (EU 25)* mindössze 136 millió hektár erdőterülettel rendelkezik (36%-os átlagos erdősültség), ami a Föld erdőkészletének csupán 6%-át képviseli. (3, 10) Ebben a megközelítésben az ágazat nem tűnik jelentősnek, azonban ha hozzávesszük, hogy az erdőre épülő ipar (ún. FB-IND) az EU feldolgozóipari termelés hozzáadott értékének és foglalkoztatásának 10%-át adja, 2,4 millió főt foglalkoztat és 12 millió magánerdő-gazdálkodó látja el faipari alapanyaggal, akkor sokkal érdekesebb a végeredmény. (5, 16)

Ugyancsak fontos megemlíteni az EU azon törekvését, hogy az energia előállítás súlypontját a megújuló energiahordozók irányába kívánják eltolni, és arányukat 2010-ig megkétszerezve a jelenlegi 6%-ról 12%-ra kívánják növelni, amiben természetesen nagyon jelentős szerepe van a fának is. (13) Szintén fontos irányelv, hogy az EU támogatásokkal igyekszik szorgalmazni a mezőgazdasági termelés csökkentését és ezen belül a mezőgazdasági földterületek erdősítését. (4)

Magyarországon, helytelenül, gyakran alulértékelik az erdőgazdaság súlyát a statisztikákból kiindulva. A mezőgazdaság hozzáadott értékén belül az erdészet 6%-ot, a GDP-hez viszonyítva pedig mindössze 0,3%-ot képvisel. (1, 8) Természetesen az erdőre alapozott ipar révén jelentősége jóval nagyobb. Nem beszélve arról, hogy az erdőből származó számos haszonvételi forrással (pl. „száradék” gyűjtés, gombászat, társadalmi, turisztikai értékek stb.) az adatszolgáltatási hiányosságok miatt a statisztikák nem számolnak. (16)

Hazánk jelenleg 1,8 millió hektár erdőterületével és 19,7%-os erdősültségével az EU átlag alatti értéket képvisel. A Nemzeti Fejlesztési Terv, illetve a benne foglalt Nemzeti Erdőstratégia irányelveiben ezt 2035-ig 26-28 százalékosra kívánja emelni, ami 700 ezer ha új erdő telepítését jelenti. (11, 12) A rendszerváltást megelőzően a mindössze 1%-os magánerdő tulajdon aránya a kárpótlás következtében mára 40%-ra, és – az új erdőtelepítéseknek köszönhetően, melyek döntően (90%-ban) (11) magán kézben lévő gazdaságtalan szántókon fognak megvalósulni – várhatóan 50% fölé fog emelkedni. A magánerdő tulajdon és a telepítések aránya a magán szektorban azért emelkedik ilyen mértékben, mert az állami szektor gazdálkodóinak nem állnak rendelkezésre a használható földterületek.

ANYAG ÉS MÓDSZER

Az uniós törekvések és a hozzájuk illeszkedő nemzeti tervek megvalósítása tehát maga után vonta és szükség szerint maga után fogja vonni a magánerdő-gazdálkodás megjelenését és fejlődését a

mezőgazdasággal foglalkozó vállalkozásokban. Adódik tehát a kérdés, hogy milyen lehetőségek rejlenek az együttes gazdálkodási formában, hogy látják ezt a gazdálkodók, akiknek a földjein az erdősítés megvalósítható, mi motiválja őket arra, hogy erdőt telepítsenek, illetve milyen gazdálkodási viszonyok jellemzik őket, melyek a fentiek alapját képezik?

Ezeket vizsgáltuk két dunántúli megye, Somogy és Győr-Moson-Sopron gazdálkodói körében. A vizsgált megyék erdősültsége 20-23% és területükön jelentős mennyiségű magán erdőtelepítés történt az elmúlt években. (2) A felmérés (17 kvalitatív és kvantitatív kérdést tartalmazó) kérdőívek segítségével történt, olyan gazdálkodók személyes megkeresésével, akik mezőgazdasági termelés mellett erdőgazdálkodással is foglalkoznak, foglalkoztak, vagy a jövőben foglalkozni szeretnének. A minta kiválasztásában *az Állami Erdészeti Szolgálat* munkatársai voltak segítségünkre. Ezen a területen felmérések még nem készültek, az erdőfelügyelők segítségét kértük a minta összeállításához. Ők személyes kapcsolatot tartanak fent az erdőgazdálkodók teljes körével, így arról is van tudomásuk, hogy az illető folytat-e mezőgazdasági tevékenységet vagy sem. A bejegyzett magánerdő-gazdálkodók köréből így személyes tapasztalatok alapján került kiszűrésre a két megyére vonatkozó, több mint 200 nevet tartalmazó lista. A megkérdezettek között egyéni és társas gazdálkodók egyaránt voltak.

A vizsgált gazdálkodók jelentős mennyiségű mezőgazdasági és erdőterületet birtokoltak, valamint az általuk telepített erdők az országos telepítések 2,5-4,5%-át képviselték az elmúlt három évben. Pontos adatokkal a sokaság méretéről nem szolgálhatunk, mert semmilyen jelenleg ismert felmérés nem készült ennek a kérdésnek a tisztázására, de a munkánk során összegyűjtött tapasztalatok és a statisztikai összehasonlítások azt igazolják, hogy a mintát reprezentatívnak tekinthetjük.

A felmérés végül *183 értékelhető kérdőív* feldolgozásával zárult 2004 augusztusában.

EREDMÉNYEK

A válaszadók nagyobb hányada*, 144-en valamely egyéni, 39-en pedig társas formában folytatják tevékenységüket*. Az egyéni gazdálkodók többsége őstermelő (52%), családi gazdálkodó (27%) és kisebb hányaduk egyéni vállalkozó (21%). A társas formában gazdálkodók többsége betéti (51%) vagy korlátozott felelősségű társaság (33%) formájában működik.

Vizsgáltuk a válaszadók *kor szerinti eloszlását* és hogy mennyi ideje foglalkoznak gazdálkodással. Azt tapasztaltuk, hogy a többség (51%) 50 év feletti, vagy (86%) 40 évesnél idősebb. A fiatalok aránya nagyon alacsony, a gazdálkodóknak mindössze 3%-a fiatalabb 30 évesnél. Ezzel párhuzamosan magas *a gazdálkodásban eltöltött évek száma*, a többség több mint 15 éve (58%), illetve több mint 10 éve (81%) dolgozik ezen a területen. A pályakezdők aránya mindössze 3%. Kedvezőbb a kép *az iskolai végzettség* tekintetében, 34% rendelkezik valamilyen diplomával, 43% szaktechnikusi végzettséggel, 12% érettségizett és 12% fejezte be tanulmányait az általános iskolában. Érdekes, hogy a felsőfokú végzettséggel rendelkezők közül mindössze 5%-nak van erdészeti diplomája.

A gazdálkodók 83%-a rendelkezik mezőgazdasági területtel. Összesen 14 400 ha szántóterületet, 200 ha szőlőt, 3000 ha gyepet és 200 ha egyéb művelési ágba tartozó területet birtokolnak. A szántók 40%-a egyéni gazdálkodók (ebből 32% bérelt), 60%-a pedig társas gazdálkodók (88% bérelt, 12% a társaság tulajdonosának birtokában lévő) kezelésében áll. A területek átlagos aranykorona

értéke mindkét esetben 17, a szántóbirtok átlagos nagysága pedig 47 és 300 ha. A gyepek 22%-a egyéni (11% bérelt), 88%-a pedig társas gazdaságok (91% bérelt) kezelésében van, az átlagos aranykorona értékek 8,9 és 7,4. Az átlag azonban sok mindent eltakar, ugyanis 740 ha ebből kevesebb mint 10, és további 4400 ha kevesebb mint 15 aranykoronás, vagyis a területek 42%-át *a gazdaságtalan szántó kategóriájába* sorolhatjuk, és csak 20% (2500 ha) rendelkezik 20-nál magasabb aranykorona értékkel. A szintén alacsony aranykorona értékkel jellemezhető gyepterületeket a felsorolás nem tartalmazza, bár ezek is az erdőtelepítés lehetséges helyszínei.

A szántóterületek 24%-át búza (3200 ha), 40%-át kukorica (5500 ha), illetve 12%-át az ipari növényeket képviselő napraforgó és repce (1600 ha) termelésére használták 2003-ban. A termésátlagok az országos átlag körül alakultak, ez a búzánál 3,2 t/ha, a kukoricánál 5 t/ha, a napraforgónál pedig 1,9 t/ha volt. Az előbbieken kívül még az árpa kötött le jelentősebb területet (10%), a többi növény nem érte el az 5%-os arányt, ennyi volt egyébként az ugaroltatott területek nagysága is (700 ha).

A megkérdezettek mindössze egynegyede foglalkozik állattenyésztéssel (41 egyéni és 5 társas gazdálkodó) és csak elvétve akad közöttük olyan, aki üzletszerűen teszi ezt. A többség csupán háztáji vagy hobbi jelleggel tart állatot, és nem a jövedelem eléréséért. Az 1. ábrán látható magas munkaóra felhasználás annak tudható be, hogy a megkérdezettek között három nagy szarvasmarha telep és két brojler telep gazdái is szerepeltek, akik az átlagosnál jóval nagyobb élőmunkaerőt használnak fel az állattenyésztésben.

A gazdák *munkaerő állományára* vonatkozó adatokat az 1. táblázat tartalmazza. Az egyéni gazdálkodók létszámát tekintve jóval több idénymunkást és jóval kevesebb állandó alkalmazottat foglalkoztatnak, mint a társas vállalkozások, ugyanakkor sokkal nagyobb a családtagok szerepvállalása és jelentősége a munka elvégzésében. Megfigyelhető az is, hogy a társas vállalkozók jelentős része is épít a családi erőforrásokra ilyen téren, az idénymunka alkalmazása itt is jelentős. A két gazdálkodói csoport összességében közel azonos létszámú munkaerőt alkalmaz.

A gazdálkodók *gépállományának* vizsgálatakor kedvező képet kaptunk. Ugyan sok helyen használnak még régebbi MTZ (55, 82) típusokat, de a társas gazdálkodók többsége és sok egyéni gazda is modernebb, gyakran új erőgépekkel rendelkezik. Sok esetben a gazdák a mezőgazdasági feladatok ellátásához szükséges teljes munkagépparkkal rendelkeznek.

A munkaóra felhasználás megoszlását az ágazatok között az év folyamán az 1. ábra szemlélteti. A korábbi hagyományos gazdálkodással ellentétben az erdő már nem csökkenti a mezőgazdasági munkaerő felhasználás idényszerűségét, ami az erdőgazdálkodási munkák magas gépesítettségi színvonalának tudható be. Ez a tényező tehát nem véletlenül képvisel ilyen alacsony arányt (3%) a telepítési motivációk között (1. ábra).

A válaszadók 8600 ha erdőterülettel rendelkeznek, melyből 4600 ha egyéni (25%-a bérlemény) és 4000 ha társas (76%-a bérlemény, 24% a vállalkozás tulajdonosainak birtoka) kezelés alatt áll. Az egyéni gazdálkodók közül 139-en, a társas vállalkozók közül pedig 38-an rendelkeztek erdőterülettel 2003-ban.

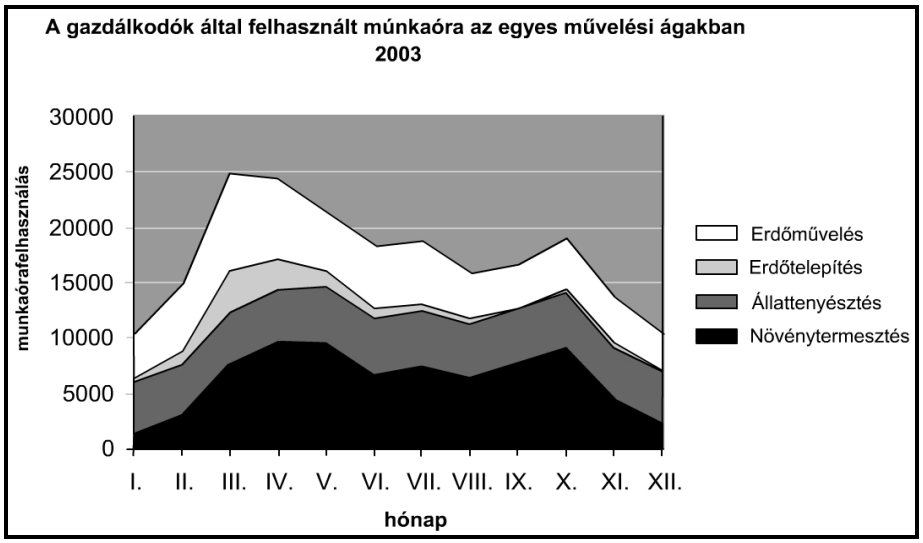
1. táblázat

A gazdaságokban dolgozó alkalmazottak és családtagok

Megnevezés	Egyéni gazdálkodók 144 (79%)			Társas gazdálkodók 39 (21%)		
	Gazdálkodó	Alkalmazott	Átlagosan	Gazdálkodó	Alkalmazott	Átlagosan
	fő			fő		
Főfoglalkozású	20	32	1,6	19	177	9,3
Idénymunkás	55	206	3,7	19	97	5,1
Mindkettő	7	34		8	87	
Összesen*	68	204	3,0	30	187	6,2
Családtag teljes munkaidőben	39	58	1,5	7	14	2,0
Családtag részmunkaidőben	75	104	1,4	11	17	1,5
Mindkettő*	15	43		3	11	
Összesen	99	119	1,2	15	20	1,3

*Azok a gazdálkodók, akik többféle munkaerőt is foglalkoztatnak az összesítésben csak egyszer szerepelnek.

1. ábra

Az erdőterületek *fafajonkénti megoszlását* a 2. ábra szemlélteti. Sajnos az erdők 30%-áról (2600 ha) nincs adatunk, de feltételezhetjük, hogy az alábbi eloszlás jellemző ezeken a területeken is. A fafajok besorolásánál az Állami Erdészeti Szolgálat által is alkalmazott csoportokat vettük alapul. Az ábrán jól látszik *az akác (44%) és a tölgy (24%) túlsúlya*. Bár az akác, a tölgyekkel ellentétben, hazánkban nem őshonos (ún. természet közeli) fafaj, mégis jelentősebb területet foglal el a vizsgált régióban. Ennek több oka is van. Az akác vágásfordulója sokkal rövidebb (30–40 év), mint a tölgyé (100–120 év), fája ugyan kevésbé értékes, de telepítésre használt csemetéje olcsóbb és a benne okozott vadkár is kisebb, így nem teszi szükségessé vadkerítés építését olyan mértékben mint a

tölgy, ezzel jelentősen csökkentve a telepítés költségeit. *Az egyéb lágy lombos* (ELL – 14%) *és az egyéb kemény lombos fafajok* (EKL – 9%) mellett *a fenyő és a nyár aránya nagyon alacsony*.

A fafajok koreloszlására jellemző volt a befejezetlen erdősítések (a telepítés első évét követő évtől az átadásig terjedő időszak általában 3–7 év) magas aránya az akác (22%) és a tölgy (27%) esetében. Ez azt mutatja, hogy a '90-es évek végén és az új évezred elején nagyobb arányú erdőtelepítések történtek a vizsgált területeken. A vágásérett korú állományok aránya a tölgynél 7% (110 ha), az akácnál pedig 11% (290 ha).

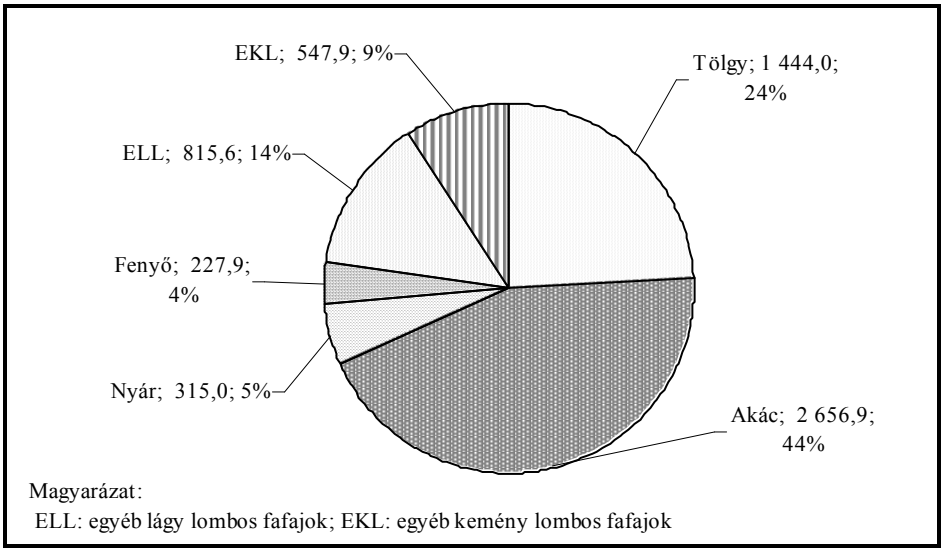
Az átlagos erdőbirtok 33 ha az egyéni és 104 ha a társas gazdálkodóknál. Ez ellentmondani látszik annak az általános képnek, miszerint az erdőterületek szétaprózottsága jelentős. Megcáfolni ezt az állítást azonban mégsem tudjuk, mivel az akác- és tölgyerdők jelentős része 6-nál is több tagban áll. Kisebb tagoltságot csak az egyéb kemény lombos fafajoknál, a nyárnál és a fenyőnél tapasztaltunk (ez utóbbi kettő aránya azonban nem volt jelentős).

Az erdei munkákat a gazdálkodók zöme maga végzi (valamint alkalmazottaik), illetve az erre szakososodott vállalkozások szolgáltatásait csak kiegészítő jelleggel veszik igénybe (2. táblázat).

Az erdőtelepítések alakulása a vizsgált időszakban (2001–2003) mind területét (3. táblázat), mind a fafajok eloszlását tekintve változó volt. Látható, hogy a vizsgált gazdálkodók az országos erdőtelepítések átlagosan 4%-át végezték, illetve fogják várhatóan végezni az elkövetkező években, ami nagyon jelentős nem csak megyei, de országos viszonylatban is. A tervezett telepítésekre jellemző, hogy csak azok szerepelnek itt, melyeket biztosan véghez fognak vinni a válaszadók, a csak különféle feltételek megvalósulása esetén tervezett területeket az összeg nem tartalmazza. Erre a későbbiekben a telepítési motivációk kapcsán még kitérünk.

2. ábra

Az erdőterületek megoszlása célállománytípusonként (fafaj, ha, %)

Magyarázat:
ELL: egyéb lágy lombos fafajok; EKL: egyéb kemény lombos fafajok

2. táblázat

Az erdőgazdálkodásban végzett munkák – a saját kivitelezés és a szolgáltatás aránya (fő)

Egyéni gazdálkodó	Önállóan végzi	Bérmunkát is alkalmaz	Bérmunkában végezteti	Összesen	Nincs adat
139	75	50	12	137	2
79%	54%	36%	9%	99%	1%
Társas gazdálkodó					
38	11	17	10	38	0
21%	29%	45%	26%	100%	0%
Összesen	86	67	22	175	2
	49%	38%	12%	99%	1%

Az erdőtelepítések alakulása a vizsgált időszakban (2001–2003) mind területét (3. táblázat), mind a fafajok eloszlását tekintve változó volt. Látható, hogy a vizsgált gazdálkodók az országos erdőtelepítések átlagosan 4%-át végezték, illetve fogják várhatóan végezni az elkövetkező években, ami nagyon jelentős nem csak megyei, de országos viszonylatban is. A tervezett telepítésekre jellemző, hogy csak azok szerepelnek itt, melyeket biztosan véghez fognak vinni a válaszadók, a csak különféle feltételek megvalósulása esetén tervezett területeket az összeg nem tartalmazza. Erre a későbbiekben a telepítési motivációk kapcsán még kitérünk.

3. táblázat

A gazdálkodók erdőtelepítései az országos telepítések viszonylatában

(M.e.: hektár)

Év	Országos	Megkérdezett gazdálkodók			
		Magán	Társas	Összesen	Országos = 100%
2001	15 000	361	309	670	4,5%
2002	15 000	265	116	381	2,5%
2003	9 000	200	142	341	3,8%
2004*	9 000	147	111	258	2,9%
2005*	10 000	389	307	696	7,0%
2006*	11 000	178	256	433	3,9%
Összesen	69 000	1 540	1 240	2 779	4,0%

*terv

Forrás: Országos adatok, Nemzeti Erdőstratégia, Magyarország Erdőállományai, www.fvm.hu

Vizsgáltuk, hogy a telepítésre használt területeken korábban milyen művelés folyt (4. táblázat). Azt tapasztaltuk, hogy a földek többsége alacsony aranykorona értékű szántó, kisebb része gyep vagy ugar volt. A szántókon, főként a korábbiakban már bemutatott struktúrában, kukoricát és búzát termesztettek. Az alkalmazott technológia csak elvétve tért el a jobb termőképességű földeken szokványostól, a költségei azonosak voltak. A termésátlagok azonban jóval elmaradtak az átlag-

tól, sőt a belőlük származó bevétel gyakran a költségeket sem fedezte.

Az erdőtelepítések fafajonkénti alakulását szintén a 4. táblázat adatai tartalmazzák. Jól látható, hogy a telepített fafajok között az akác volt a domináns mind a három évben. A tölgy aránya kisebb – bár 2002-ben átmeneti javulás volt tapasztalható –, mint az kívánatos volna, ennek oka a fentiekben már taglalt költségesebb telepítés.

4. táblázat

A gazdálkodók erdőtelepítései fafajonként és a telepítésre használt területek művelési áganként 2001 – 2003-ban

Megnevezés	2001	2002	2003	Összesen
Telepítés összesen (ha)	670	381	341	1 393
-ebből szántón (%)	77%	76%	68%	74%
gyepen (%)	21%	21%	30%	23%
egyéb műv. ágban (%)	2%	3%	2%	2%
Fafajonkénti megoszlás (%)				
Tölgy (%)	15%	27%	16%	18%
Akác (%)	64%	42%	64%	58%
Nyár (%)	6%	10%	9%	8%
Fenyő (%)	0%	1%	1%	1%
ELL (%)	11%	16%	6%	11%
EKL (%)	5%	5%	3%	5%

A tölgytelepítések 73%-át egyéni gazdálkodók végezték, az akác esetében ez 50% körül alakult. A nyár és a fenyő esetében teljes mértékben az egyéni gazdák voltak a kivitelezők, illetve ők telepítették az ELL 46 és az EKL 70%-át. A telepítésnél a nyártól eltekintve, ahol 81 hektáron (6%) dugványt használtak, az esetek 88%-ában (1230 ha) csemetét, illetve 6%-ában (82 ha) magvetést alkalmaztak. A kivitelezés 94%-a (1320 ha) 10 foknál kisebb lejtésű területeken és az esetek 66%-ában (920 ha) saját kivitelezésben történt, ez az arány általánosan mindegyik fafaj esetében hasonlóan alakult. Szolgáltatást ezen a téren főként egyéni gazdálkodók vettek igénybe.

A három évben összesen 49 700 fm vadkerítést építettek. Ezzel a rendkívül költséges eljárással főként a tölgyet (21 000 fm), az akácot (25 000 fm), illetve a nyárat (3000 fm) védték. Egy hektárra számítva az akác és a nyár esetében közel azonos mértékben építettek vadkerítést (átlagosan 30 fm/ha), szemben a tölggyel, ahol ez az adat 83 fm/ha, ami alátámasztja előző felvetésünket.

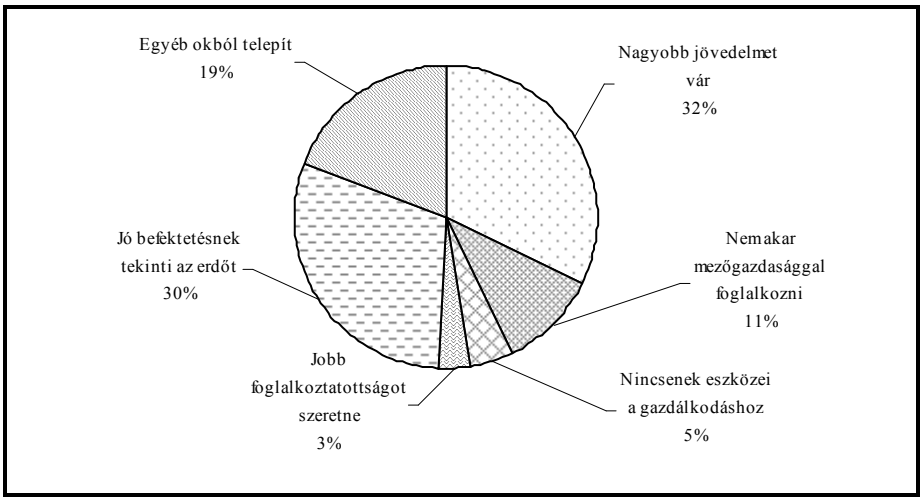
A telepítések költségeit a tölgy esetében a normatív támogatások mindig fedezték, a többi fafaj esetében azonban ez nem így volt. Egy hektár erdő telepítése 2001-ben átlagosan 137 E Ft/ha-ba került, a kapott támogatás pedig átlagosan 123 E Ft/ha, 2002-ben a költségek átlagosan 169 E Ft/ha, a támogatások 132 E Ft/ha, 2003-ban a költségek átlagosan 187 E Ft/ha, a támogatások átlagos összege pedig 161 E Ft/ha volt. Ezek az értékek természetesen fafajonként különbözőek, általánosan azonban a támogatások a költségek 70-90%-át fedezték. Találkoztunk olyan ritka kivétellel is, ahol

a telepítő a támogatásokon 60%-os profitot realizált, köszönhetően a saját előállítású szaporítóanyagnak és a saját kivitelezésű telepítéseknek.

Vizsgálatunk egyik kulcskérdése volt, hogy *a gazdálkodók miért telepítenek erdőt?* Az erdőtelepítési szándékok megoszlását a 3. ábra szemlélteti.

3. ábra

A telepítési szándék motivációinak megoszlása a gazdálkodók körében (fő, %)

Vizsgáltuk, hogy a jövőben mennyi erdőt és melyik évben szándékoznak telepíteni a válaszadók (5. táblázat). A kapott eredményből kiderült, hogy az elmúlt évekhez hasonlóan továbbra is a tölgy és az akác áll az élen, illetve még az egyéb lágy lombos fafajok súlya lesz jelentős. Komoly különbségként mutatkozik azonban a tölgyek arányának növekedése az akáccal szemben. Ez a súlypontváltás – azon túl, hogy egyezik az Erdőstratégia szándékaival – annak tudható be, hogy 2005-től a vadkerítés építésére külön támogatások vehetőek majd igénybe, ezáltal csökkennek az értékesebb fafajok telepítésének a gazdálkodók által viselt költségterhei. Jól látható az is, hogy a nyár és a fenyő szinte egyáltalán nem szerepel a tervek között. A leggyakoribb esetben a gazdák az Európai Uniós támogatási rendszer igénybevételi feltételeinek tisztázódására várnak. A hazánkban hagyományos normatív támogatásokon túl ugyanis az Unió jövedelempótló támogatást is biztosít, melyet a mezőgazdasági termelés alól kivett területek elmaradó jövedelmének kompenzálására kaphatnak a gazdák a telepítéstől számított maximum 20 év folyamán, maximum 187 euró/ha/év összegben. A támogatás összegét a korábbi mezőgazdasági termelés, a telepítésre használt földterület minősége, valamint a telepítésre kerülő fafaj alapján állapítják meg. A jövedelempótló támogatás bevezetése hazánkban is jelentősen növelheti az erdőtelepítések ütemét, de magában hordozza a magasabb aranykorona értékkel rendelkező földek kivonásának veszélyét is.

5. táblázat

Erdőtelepítési szándék a gazdálkodók körében 2004-2006 között célállományonként

(M.e.: ha)

Célállomány	Gazdálkodó (fő)	Művelési ág			2004	2005	2006	Összesen
		Szántón	Gyepen	Egyéb területen				
Tölgy	48	484,0	216,2	15,0	102,5	393,2	219,5	715,2
Akác	42	290,3	106,8	4,1	109,6	208,0	83,6	401,2
Nyár	2	8,0	0,9	-	8,9	-	-	8,9
Fenyő	2	5,0	6,0	-	5,0	6,0	-	11,0
ELL	14	114,5	79,5	-	23,5	65,5	105,0	194,0
EKL	9	35,0	18,5	3,0	8,5	23,0	25,0	56,5
Összesen	80	936,8	427,9	22,1	258,0	695,7	433,1	1386,8

FORRÁSMUNKÁK JEGYZÉKE

(1) Az Állami Erdészeti Szolgálat éves hivatalos jelentése. 2004, Kaposvár – (2) Csóka P. (2004): Az Európai Uniós és csatlakozó országok erdőgazdálkodása. MGOSZ, Budapest – (3) EU Forest Strategy II., Council Resolution of 15 December 1998 on a forest strategy for the European Union (1999/C 56/01) – (4) EU Forest Strategy, COM(1998) 649, 03/11/1998 – (5) Hensch Á. (1895): Jószágberendezés és kezeléstan. Csák S. Könyvnyomda, Magyar-óvár – (6) International Symposium Prospects for the 3 rd Millennium Agriculture. 2004, Clus Napoca, Romania (7) Juhos L. (1930): Kisgazdaságok jövedelmi eredményei az 1929-ik évben. Márai-nyomda, Keszthely – (8) KSH (2003): A mezőgazdaság számlái 2002. – (9) KSH (2003): Magyarország Nemzeti Számlái. – (10) Mihálffy I. – Ali T. (2004): A közös nemzeti agrárpolitika. A mezőgazdasági területek erdősítése. MGOSZ, Budapest – (11) Mihálovits A. (2003): Állami tölgy, magánakác. Erdőgazdaság és Faipar, 2003. szeptember – (12) Nemzeti Erdőstratégia. (kerettervezet), 2002, Budapest – (13) Nemzeti Fejlesztési Terv. 2004, Budapest – (14) Ódor J. (2004): Hogyan tovább az EU-ban? Magánerdő-gazdálkodás. MGOSZ, Budapest – (15) Reichenbach B. (1930): A mezőgazdasági üzem berendezése és szervezése. Pátria RT, Budapest – (16) Solymos R. (2001): Erdőtelepítési programok Magyarországon – Egy sikertörténet. In: MTA Agrártudományok Osztályának 200. évi tájékoztatója. Budapest – (17) Szedlák T. (2004): Az erdőgazdálkodás jogi háttere az Európai Unióban. MGOSZ Budapest